

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Basın Birimi

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

Tematik Bilgi Notu – Kitle Gözetim

Aralık 2016

İşbu Tematik Bilgi Notu, Mahkeme açısından bağlayıcı değildir ve tüm ayrıntıları içermemektedir.

Kitle Gözetim

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesinde (özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkı) şunlar yer almaktadır:

“1. Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

2. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi yetkili mercilerin başvuranların özel hayatına veya yazışmasına müdahalede bulunmasının demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığını ve söz konusu farklı menfaatler arasında adil bir denge gözetilip gözetilmediğini belirlemek amacıyla müdahalenin yasa ile öngörülüp öngörülmediğini, meşru bir amaç ya da amaçlar izleyip izlemediğini ve bu amaçlarla orantılı olup olmadığını incelemektedir.

Klass ve diğerleri / Almanya

6 Eylül 1978 (karar)

Bu davada, başvuranlar, beş alman avukat, özellikle yetkili mercilere, yazışmalarını ve telefon görüşmelerini sonradan kendilerine haklarında alınan bu tedbirlere ilişkin bilgi vermeksizin takip etme yetkisi tanıyan Alman mevzuatıyla ilgili şikâyette bulunmuşlardır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Alman yasama organının Sözleşme'nin 8. maddesinde güvence altına alınan hakkın kullanılmasına ilişkin ihtilaf konusu mevzuattan kaynaklanan müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olduğunu, ulusal güvenliğin çıkarlarını, düzenin korunması ve suç işlenmesinin önlenmesi amaçlarını gözettiğini değerlendirmek için haklı gerekçelerinin söz konusu olduğunu kaydederek, Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edilmediğine karar vermiştir. Mahkeme özellikle, polis devletinin bir özelliği olan vatandaşların gizli şekilde izlenmesine dair yetkinin, Sözleşmeye göre, yalnızca demokratik

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2017. Bu gayri resmi çeviri, Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü İnsan Hakları Daire Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme'yi bağlamamaktadır.

© Republic of Turkey, 2017. Unofficial translation made by the Human Rights Department of the Ministry of Justice Directorate General for International Law and Foreign Relations This translation does not bind the Court.

© République de Turquie, 2017. Cette traduction non officielle a été faite par la Direction des Droits de l'Homme de l'Unité des Relations extérieures et juridiques du Ministère de la Justice. Elle ne lie pas la Cour.

kurumların korunması için kesin bir biçimde gerekli olması halinde tolere edilebileceğini gözlemlemiştir. Ancak, günümüzde demokratik toplumların son derece gelişmiş casusluk biçimleri ve terörizm ile tehdit altında olduğuna dikkat çeken Mahkeme, Devletin bu gibi tehditlerle mücadele edebilmek için kendi yetki sınırları içerisinde faaliyet gösteren bölücü unsurları gizli bir şekilde izleme görevini üstlenebilmesi gerektiğini kaydederek, yazışmalar, posta gönderileri ve iletişim araçları üzerinde gizli teknik takibin yapılmasına imkân veren mevzuatın, istisnai koşullarda, ulusal güvenlik gerekçesiyle ve/veya kargaşa ya da suçun önlenmesi açısından demokratik bir toplumda gereklilik arz ettiği kanaatine varmıştır.

Weber ve Saravia / Almanya

29 Haziran 2006 (kabul edilebilirlik hakkında karar)

Başvuranlar, -birincisi bağımsız bir gazetecidir, ikincisi ise birinci başvuranın telefon mesajlarını alıp bu mesajları ilgiliye iletiyordu- özellikle yazışma, posta gönderileri ve telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimlerin gizliliğinin kısıtlanmasıyla ilgili 1968 Yasası'nın değiştirilmesine ilişkin 1994 tarihli Suçla Mücadele Yasasının bazı hükümlerinin ("G 10 Yasası")¹, Federal Anayasa Mahkemesi'nin 14 Temmuz 1999 tarihli kararında yorumlandığı ve değiştirildiği şekliyle özel hayatlarına ve yazışmalarına saygı gösterilmesi haklarını ihlal ettiğini iddia etmektedirler.

Mahkeme, başvuranların şikâyetlerinin açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle kabul edilmez olduğuna karar vermiştir. Mahkeme, değiştirilen G 10 Yasası'nın yasal bağlamda yerini alan ihtilafli hükümlerin tamamı dikkate alındığında, Devletin stratejik izleme yetkilerinin kötüye kullanılması ihtimaline karşı yeterli ve etkili güvenceler bulunduğu kanaat getirmiştir. Dolayısıyla Mahkeme, bu alandaki oldukça geniş takdir yetkisi çerçevesinde Almanya'nın ihtilafli hükümlerden kaynaklanan telekomünikasyonun gizliliğine yönelik müdahalenin demokratik bir toplumda ulusal güvenlik ve suçun önlenmesi açısından gerekli olduğuna dair değerlendirmesini ikna edici bulmuştur.

Liberty ve diğerleri / Birleşik Krallık

1 Temmuz 2008 (karar)

Bir İngiliz ve iki İrlandalı sivil özgürlük kuruluşları olan başvuranlar, 1990 ve 1997 yılları arasında bazılarında meslek sırrı ile korunan yasal ve gizli bilgilerin de geçtiği telefon, faks ve e-posta iletişimlerinin İngiltere Savunma Bakanlığı tarafından işletilen elektronik bir cihaz vasıtasıyla izlendiğini iddia etmektedirler. Başvuranlar daha önce, iletişimlerinin takip edilmesi konusunda yetkili komisyon olan Director of Public Prosecutions (Başsavcılık) ve Soruşturma Yetkileri Mahkemesi önünde iddia edilen izlemelerin yasallığına dair bir itirazda bulunmuşlardır.

---

¹ Söz konusu değişiklikler, Almanya Federal Cumhuriyetine için ciddi tehlikelerin örneğin kendi toprakları içindeki bir silahlı saldırı tehlikesi, uluslararası terör saldırıları ve diğer ciddi suçların tespit edilmesi ve önlenmesi amacıyla telekomünikasyonun dinlenmesi ile bilgiler toplanmasının hedeflendiği telekomünikasyonun stratejik olarak izlenmesine yöneliktir. Değişiklikler, önemli ölçüde, stratejik izleme sürecindeki telekomünikasyon kayıtlarına, elde edilen kişisel verilerin kullanılması ve bunların diğer yetkililere iletilmesine ilişkin Federal İstihbarat Servisi'nin yetkilerinin genişletilmesiyle ilgilidir.

Mahkeme, yurt dışına yapılan veya yurt dışından gelen aramaların dinlenilmesi ve incelenmesi konusunda yetkili mercilere tanınmış çok sayıdaki takdir yetkisinin, kapsamı ve uygulama koşullarının yeterince açık tanımlanmamış olması nedeniyle ilgili dönemde yürürlükte olan yasanın yetkilerin kötüye kullanılmasına karşı yeterli koruma sağlamadığına kanaat getirerek Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir. Özellikle bu yasada ele geçirilen iletişim verilerinin incelenmesi, yayılması, korunması ve yok edilmesine yönelik uygulanabilir prosedüre ilişkin kamuya açık bir şekilde herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Dolayısıyla Sözleşme'nin 8. maddesi ile güvence altına alınan başvuruların haklarına yapılan müdahale “yasa ile öngörülmemiştir”.

Kennedy / Birleşik Krallık

18 Mayıs 2010 (karar)

Yeni açtığı küçük bir işyeriyle ilgili haberleşmelerinin polis tarafından dinlenildiğinden şüphelenen başvuran, Tahkikat Yetkileri Mahkemesi'ne şikâyetinde bulunmuştur. Başvuran nihayetinde 2005 yılında, yapmış olduğu şikâyet başvurusundan kendisinin lehine bir sonuç çıkmadığına dair bilgilendirilmiştir. Bu, başvuranın haberleşmelerinin dinlenilmediği ya da Tahkikat Yetkileri Mahkemesi'nin olası bir dinlemeyi yasal olarak değerlendirmiş olduğu anlamına gelmektedir. Bahse konu mahkeme tarafından başka herhangi bir bilgilendirme yapılmamıştır. Başvuran, haberleşmesinin dinlendiği iddiası ile ilgili şikâyetçi olmuştur.

Mahkeme, mesleki etik kurallarının yayınlanmasının ardından yapılan açıklamalarda ve de iç haberleşmenin dinlenilmesine ilişkin Birleşik Krallık yasasında dinleme kararı verilmesi ve işleme alınmasının yanı sıra toplanan verilerin değerlendirilmesi, bildirilmesi ve imhasına dair usulleri yeterli açıklıkla belirtmekte olduğunu değerlendirerek, Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edilmemiş olduğuna karar vermiştir. Ayrıca, izleme sisteminin uygulanışında ve uygulamaya konulmasında önemli eksiklikler olduğuna dair hiçbir unsur bulunamamıştır. Dolayısıyla, usullerin kötüye kullanılmasına karşı sağlanan güvencelerin yanı sıra Tahkikat Yetkileri Mahkemesi tarafından yapılan incelemeyle sunulan daha genel kapsamlı güvenceler göz önünde bulundurulduğunda, ihtilaf konusu izleme tedbirlerinin, başvurana uygulanmış olduğu kadarıyla Sözleşme'nin 8 § 2 maddesi kapsamında haklı gerekçeleri mevcuttur.

Roman Zakharov / Rusya

4 Aralık 2015 (karar- Büyük Daire)

Söz konusu dava, Rusya'daki cep telefonu görüşmelerinin gizlice dinlendiği sistemle ilgilidir. Bir yayınevi şirketinin genel yayın yönetmeni olan başvuran özellikle, Rusya'daki mobil şebeke operatörlerinin kanunen kolluk makamlarının operasyonel-arama faaliyetlerini gerçekleştirmelerine olanak tanıyan bir mekanizma kurmaları gerektiğini ve Rus hukukunda yeterli güvenceler olmadığından söz konusu sistemin haberleşmelerin genel olarak dinlenilmesine imkân tanıdığını iddia etmektedir.

Mahkeme, Rusya'da haberleşmenin dinlenmesi konusunu düzenleyen yasal hükümlerin bu yetkinin keyfi şekilde ve kötüye kullanıma riskine (ki bu, bütün gizli izleme sistemlerinde söz konusu olabilen bir durumdur ve keyfi uygulama ve kötüye kullanıma ile Rusya'daki gibi gizli servislerin ve polisin tüm cep telefonu görüşmelerine teknik araçlar vasıtasıyla doğrudan erişiminin olduğu bir sistemde fazlasıyla karşılaşılmaktadır) karşı yeterli ve etkili güvenceler

sağlamadığını kaydederek, Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edilmiş olduğuna karar vermiştir. Mahkeme özellikle: Kamu makamlarının gizli izleme tedbirlerine başvurabildiği koşullar; bu tür tedbirlerin süresi, özellikle de bu tedbirlerin uygulanmasına son verilmesi gereken durumlar; dinleme işlemi için yetki verilmesinin yanı sıra dinleme yoluyla elde edilmiş verilerin saklanması ve imha edilmesine dair usuller; dinlemenin denetlenmesi ile ilgili hukuki çerçevede eksiklikler olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca, haberleşmenin dinlenmesine karşı başvurulabilecek mevcut hukuk yollarının etkililiği, bu hukuk yollarının sadece dinlenildiğine ilişkin kanıt sunan kişilere açık olduğunu ve herhangi bir bildirim sisteminin ya da dinlenme hakkındaki bilgilere erişim imkânının yokluğunda, bu tür bir kanıtı elde edebilmenin mümkün olmadığı gerçeği karşısında sekteye uğramıştır.

Szabó ve Vissy / Macaristan

12 Ocak 2016 (karar)

Söz konusu dava, terörle mücadele kapsamında 2011 yılında getirilen gizli izleme tedbirine ilişkin Macaristan mevzuatı ile alakalıdır. Başvuranlar özellikle, ulusal güvenlik amacı doğrultusunda Macaristan'ın gizli izlemeye dair yasal çerçevesi (yani, “madde 7/E (3) izleme”) kapsamında haksız ve aşırı müdahaleci tedbirlere maruz kalma ihtimalleri bulunduğunu ileri sürmüşlerdir. Başvuranlar, bu yasal çerçevenin, bilhassa yargısal denetim olmaması nedeniyle kötüye kullanılmasına yol açtığını iddia etmektedirler.

Mahkeme bahse konu davada Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edilmiş olduğuna hükmetmiştir. Mahkeme, yaklaşan olaylara karşı önceden hazırlıklı olma konusunda, hükümetlerin, gelişmiş teknolojilere, özellikle de kitle iletişim izleme tekniklerine başvurularının günümüz terörizminin aldığı biçimin doğal bir sonucu olduğunu kabul etmiştir. Ancak, Mahkeme, söz konusu mevzuatın kötüye kullanımlara karşı yererli güvenceler sağladığı kanaatinde değildir. Özellikle, Hükümete, operasyon kapsamı dışında kalanlar da dâhil olmak üzere, kişilere ilişkin veri kitlelerini kolayca dinlemesini sağlayan yeni teknolojiler, Macaristan'daki hemen hemen herkesin gizli takibe maruz kalmasına neden olabilir. Bununla birlikte, bu tür tedbirler kontrol edilmeden, kesinlikle gerekli olup olmadığına dair bir değerlendirme yapılmadan ve yargısal veya başka etkili herhangi bir hukuki tedbir olmadan yürütme makamlarınca verilebilmektedir. Öte yandan Mahkeme, Sözleşme'nin 13.maddesinin ulusal hukukta bir hukuk yolu gerektirdiği şeklinde yorumlanamayacağını hatırlatarak, Sözleşme'nin 8. maddesi ile birlikte değerlendirildiğinde 13. maddesinin (etkili başvuru hakkı) ihlal edilmemiş olduğunu kaydetmiştir.

Derdest Başvurular

Centrum För Rättvisa / İsveç (Başvuru No. 35252/08)

Başvuru, İsveç Hükümetine 21 Aralık 2011 ve 14 Ekim 2014 tarihlerinde tebliğ edilmiştir. Başvuranın (kâr amacı gütmeyen bir hukuk bürosu) şikâyetleri, İsveç Hükümetinin gizli izleme tedbirlerine ilişkin uygulamaları ve mevzuatıyla ilgilidir.

Mahkeme, taraflara Sözleşme'nin 8 (özel hayata saygı hakkı), 13 (etkili başvuru hakkı) ve 34. maddeleri (bireysel başvurular) kapsamında sorular yönelttiği başvuruyu İsveç Hükümetine göndermiştir.

Tretter ve diğeri / Avusturya (No. 3599/10)

Başvuru, Avusturya Hükümetine 6 Mayıs 2013 tarihinde tebliğ edilmiştir

Bu dava, polis makamlarının, kişisel bilgileri toplama ve işleme yetkilerini genişleten Ocak 2008 tarihinde yürürlüğe giren Avusturya'daki polislerin salahiyetlerine ilişkin yasa yapıları değişiklikle ilgilidir.

Mahkeme, taraflara Sözleşme'nin 8 (özel hayata ve yazışmaya saygı hakkı), 10 (ifade özgürlüğü) ve 34. maddeleri (bireysel başvuru hakkı) kapsamında sorular yönelttiği başvuruyu Avusturya Hükümetine tebliğ etmiştir.

Big Brother Watch ve diğeri / Birleşik Krallık (No. 58170/13)

Başvuru, Britanya Hükümetine 9 Ocak 2014 tarihinde tebliğ edilmiştir

Başvuranlar –üç STK ve uluslararası açıdan özel hayat ve ifade özgürlüğü alanlarında çalışan bir akademisyen– büyük olasılıkla Britanya istihbarat servisleri tarafından izlenmiş olduklarını iddia etmektedirler. Başvuranların endişeleri, NSA'nın (Amerikan Ulusal Güvenlik Ajansı) eski sistem yöneticisi olan Edward Snowden'in açıklamalarının ardından medyada çıkan bilgilerden kaynaklanmaktadır.

Mahkeme, taraflara Sözleşme'nin 8. maddesi (özel hayata saygı hakkı), kapsamında sorular yönelttiği başvuruyu Britanya Hükümetine tebliğ etmiştir.

Bureau of Investigative Journalism ve Alice Ross / Birleşik Krallık (No. 62322/14)

Başvuru, Britanya Hükümetine 5 Ocak 2015 tarihinde tebliğ edilmiştir

Bu dava, başvuranların -*Bureau of Investigative Journalism* (Araştırmacı Gazetecilik Bürosu) ve bu Büro adına çalışan bir araştırmacı gazeteci- Britanya devlet kuruluşları ve özellikle *Government Communication Headquarters* (Elektronik İstihbarat Servisi) tarafından internet ve telefon iletişimine el konulduğuna dair iddialarıyla ve de NSA'nın (Amerikan Ulusal Güvenlik Ajansı) eski sistem yöneticisi olan Edward Snowden'in açıklamalarıyla ilgilidir.

Mahkeme, taraflara Sözleşme'nin 8. maddesi (özel hayata saygı hakkı) ve 10. maddesi (ifade özgürlüğü) kapsamında sorular yönelttiği başvuruyu Britanya Hükümetine tebliğ etmiştir.

Benzer derdest başvuru:

10 Human Rights Organisations ve diğeri / Birleşik Krallık (No.24960/15)

Başvuru, Britanya Hükümetine 24 Kasım 2015 tarihinde tebliğ edilmiştir

Mahkeme, taraflara Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası (adil yargılanma hakkı), 8 (özel hayata saygı hakkı), 10 (ifade özgürlüğü), 14 (ayrımcılığın yasağı) ve 34. maddeleri (bireysel başvurular) kapsamında sorular yönelttiği başvuruyu Britanya Hükümetine tebliğ etmiştir.

Metinler ve Belgeler

Bakınız özellikle:

- Mahkeme Basın Birimi tarafından hazırlanan tematik bilgi notu “**Kişisel verilerin korunması**”
- Mahkeme Araştırma Bölümü tarafından Kasım 2016 tarihinde hazırlanan rapor **Ulusal Güvenlik ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı**